

Dr. Virág Gábor életéről és munkásságáról

2011-ben a Szenteleky Kornél Irodalmi Díjat annak bírálóbizottsága egyhangúlag Virág Gábor művelődés- és helytörténésznek ítélte oda éveken át tartó alapos és körültekintő névtudományi, művelődés- és helytörténeti kutatásait közreadó nagyszámú könyve és tanulmánya értéke, alaposága és dokumentáltsága elismerése jeléül.

Mindig is szerettem volna helytörténész lenni. Emlékszem, fiatal koromban, nagytatámmal kibiciklizgettünk a falunkhoz hét kilométerre lévő, a török hódoltság idejében elpusztult településhez és előszeretettel kerestünk és tucat számra találtunk ötszáz éves agyagedénydarabokat. Közben sokat mesélt, úgyhogy szinte egész életemben fontos szerepet töltött be a történelem. Egyetértek Bányai Jánossal abban, hogy ma, a 21. században, amikor a kézművességet és az iparosságot felváltja a tömeggyártás, amikor kötelezőmód központosították az iskolarendszert, amikor a paraszti élet körülményei alapjaiban változtak meg, “önismeretünk kiépítése szempontjából a múlt ismereteinek különös, fontos szerepe van, hiszen általa sokfelől támadott önbecsülésünket és önismeretünket erősíthetjük”. Ez a gondolat vezérelt, hogy elbuszozzak Kishegyesre, időt és energiát nem kímélve Virág Gábor helytörténészhez.

Virág Gábor 1940. július 12-én született Csantavéren. Az általános iskolát helyben végezte, majd a szabadkai gimnáziumba iratkozott, ott is érettségizett. 1960-ban beiratkozott az újvidéki bölcsészeti karra, 1964 júniusában diplomázott.

Doktori értekezését: *Csantavér keresztnevei* címen a budapesti ELTÉ-n védte meg 1973-ban. 2005-2008 között a vajdasági honismereti szemle, a Bácsország főszerkesztője.

2011 márciusában Kishegyes díszpolgárává avatták.

Nyugdíjaztatásáig általános iskolai magyartanár volt Kishegyesen, majd középiskolai tanár Topolyán és tiszteletdíjas tanár a szabadkai óvóképzőben, valamint a belgrádi Filológiai kar Hungarológiai Tanszékén.

Doktori disszertációjának szerkesztett változata *Csantavér keresztnevei 1782–1970* címen jelent meg. Második megjelent kötete szervesen beépül az elsőbe, *Csantavér családnevei*

címet kapta és 1985-ben jelent meg. Az anyakönyvi kutatásai során ráakadt Kosztolányi Ágoston adataira, de csak topolyai helytörténeti kutatásaikor derült fény annak személyére, és kisért, hogy az nem más, mint Kosztolányi Dezső kalandos életű nagyapja, aki végigharcolta az 1848/1849-es szabadságharcot, majd Amerikába vándorolt, és akit unokája sokszor emlegetett.

A topolyai történeti családnevei című munkája egyben az utolsó névészettel foglalkozó dolgozata. Ettől kezdve iskolatörténeti témákkal kezd foglalkozni. Első műve, amely topolyai helytörténeti témával foglalkozik: *A topolyai középiskolák rövid története* 1988-ban jelent meg a szakmunkásképzés 100. évfordulója alkalmából.

Időközben, 1992-ben került kiadásra kutatónk gondozásában *Topolya mezőváros históriája*. A könyv érdekessége, hogy fény derült az ismeretlen szerzőjének személyére, aki verses krónikájában megénekelte a város 1808 és 1811 közötti eseményeit.

A verses história megjelentetését Bori Imre igen nagyra értékelte:

„Kalandos a története a kéziratnak, amely Topolya történetének pár esztendejét mondja el versbe szedve, s ma már Topolya mezőváros históriája címmel él a köztudatban. Virág Gábor 1991-ben ismerkedik meg a história kéziratával, másolja le és rendezi sajtó alá, s ugyancsak ő az, aki tisztázza a verses szöveg jellegét, felkutatja a lehetséges forrásait, és kinyomozza a szerző kilétét. Virág Gábor André Istvánban jelölte meg a költőt, aki a XIX. század elején volt kántora és iskolamestere Topolyának. Bejáratos volt a Kray-család kastélyába is...

Didaktikai-örökbehagyó célzata is volt ennek a verses krónikának: a fiatal, alig négy-öt éves Kray János számára készül a mű, hogy a jövődő földesúr kisgyerekkora emlékezetes eseményeit majdan megismerhesse... Az irodalom iránti igény családi örökség a Krayaknál: amikor Kray János tizenhat éves fia 1846-ban leesik lováról és szörnyethal, az apa Vörösmarty Mihálytól rendelt verset véset sírkövére. André István műve eredetileg öt könyvből álló história volt, amelynek azonban első könyve hiányzik... A históriának kettős a felépítése: az első rész „Topolya történetének tüköre”, a második rész pedig az első részben elmondottaknak a magyarázatait tartalmazza. A versben a jelentős topolyai eseményeket mondja el a szerző tizenkét szótagos párosrímű sorokban...”

1993-ban jelent meg *A topolyai iskolák története*.

A közzétett krónika csak írói mellékterméke a topolyai iskolák történetekor végzett kutatásoknak. *A topolyai iskolák története (1750-1944)* Virág Gábor helytörténeti munkásságának egyik legjelentősebb alkotása. Szeli István erről az iskolatörténetről a következőket írta: „...elsősorban az dicséri (könyvét), hogy e keskenyre szabott térségben sem szűkül be írói szemhatára. Nem pusztán az éppen kezébe került vagy véletlenül fennmaradt

dokumentumokra hagyatkozik, nem azok jelölik ki és szabják meg számára kutatásainak irányait és térségeit, hanem éppen ellenkező módon jár el: a mikro jelenségekből kiindulva akar körvonalazni egy szellemiséget, tehát a levéltári iratok holtanyagából kívánja az iskolának, mint szellemi organizmusnak a működését megismerni s megismertetni. Az iskola, mint a mindenkori társadalom egyik legfontosabb intézménye egyébként úgyszólván összes jelentésváltozatával jelen van Virág munkájában.”

A Topolyával foglalkozó helytörténeti munkái sorába tartozik a *Topolya monográfiája*, aminek egyik társszerzője, de feldolgozta a topolyai paraszti foglalkozásokat, a kézművesek és iparosok életét is. A Cservenák Pállal közösen írt „*Az iskola*” könyvükben Fehér Ferenc kedvenc iskolájának, a polgári iskolának állít emléket.

2012-ben jelenik meg nagyszabású színház monográfiája: *A topolyai Járási Magyar Népszínház 1949–1959*. A jobb sorsra érdemes színház története egyben kísérlet is Topolya műkedvelésének a megírására is. Sajnos a kritika mindeddig nem mondott ítéletet e nagyszabású munka felett.

Virág Gábor 1965-ben költözött át Kishegyesre, így érthető, hogy munkáiban magát Kishegyest és annak történetét is feldolgozza. 1999-ben megírja az *Egy bácskai magyar népiskola krónikáját* (A kishegyesi római felekezeti iskola története 1770–1920), majd a *Kishegyes* című helytörténeti tanulmányt.

Megírja a feketicsi református iskola történetét, a kishegyesi iparosság történetét és a kishegyesi iskola történetének második kötetét (1920–1944). Közreadja a feketicsi móringleveleket – házassági szerződéseket. Az eddig felsorolt művekből látható, hogy „*egész életművét a helyi és művelődéstörténeti kutatásoknak szentelte, mégpedig egy földrajzilag pontosan kijelölhető térségben a Topolya és Feketics közötti alig tizenhat kilométeres távolságban*” – mondja Bányai János.

A Szenteleky díj átvételekor Bányai János megállapította: „*Kistérségnek mondható, tehát az a térség, amire figyelmét (Virág Gábor) összpontosította. Nagyszámú könyve bizonyítja, hogy a kistérség művelődésének múltja rendkívül sok feltárássra, megőrzésre és ápolásra érdemes anyagot, tényt és adatot tartalmaz és ahhoz, hogy megérthessük a kistérségek jelenét, nélkülözhetetlen múltjának feltárása és megismerése.*”

A Bácsországbán megjelent könyvnyi terjedelmű írása, a *Topolya mezőváros fekete krónikája*, ezeknek a műveknek sorába tartozik. A 19. század első felének topolyai bűnügyeit dolgozza fel, amely mintegy ellenképe az általa korábban közreadott mezőváros költői krónikájának. Ehhez a témához korban kapcsolódik a *Falusi önkormányzat* c. kézírata, amely Kishegyessel foglalkozik.

A modern időket idézi *A Flórián rend vitézei* c. munkája, amely kishegyesi önkéntes tűzoltóság 140 évét dolgozza fel és 2014-ben jelenik majd meg.

A fentebb meghatározott kistérségből kitekintő, a Bácsorszáiban korábban megjelent *A koluti remete és Szent Miska hívei* c. hosszabb terjedelmű tanulmánya a 19. század elején közép- és nyugat-bácskai szent ember eretnekmozgalmának történetét és dokumentumait dolgozza fel. Véleményem szerint, a Bányai által elmondottak szélesebb térségünkre nézve is érvényesek, mert „önismeretünk kiépítése szempontjából a múlt ismereteinek különös, fontos szerepe van, hiszen általa sokfelől támadott önbecsülésünket és önismeretünket erősíthetjük. A múlttrá rarakodnak a jelenkor hordalékai elfedve előlünk a múltbéli történeteket, ezért keveset tudunk felmenőinkről, kevesebbet a távoli elődök életéről, tapasztalatáról és világlátásáról, ám ahhoz, hogy valóban feltaláljuk magunkat a jelenben, hogy otthon legyünk a magunk világában, nélkülözhetetlen a felmenők, az elődök ismerete.”

Szót kell ejteni, utolsó köteteinek tipográfiai kivitelezéséről. A könyveinek fedőlapja egy „virági könyvsorozat” képét sugallja, a szerkesztő, valamint a technikai szerkesztő a kötetek küllemével mintegy képíleg is hangsúlyozza azok „kistérségi” jellegét (ábra 1,2).

Virág Gábor eddig megjelent, sorrendben utolsó kötete a *Virtuális séta az eltűnt időben* szubjektív válogatás régi kishegyesi fotográfiáiból. Az alcím is mondja, egyéni szempontú válogatás. A más környezetből Kishegyesre került ember szemével láttatja a mintegy fél évszázad (1896–1944) embereit, eseményeit. Lírai hangú a kötet, egyfajta köszönet Kishegyes lakosainak, amiért befogadták közösségükbe a szerzőt.

ábra 1

ábra 2

Megjelent kötetei:

Csantavér keresztnevei (1872-1970). MSZA 18., Bp., 1978.

Csantavér családnevei. MSZA. 70., Bp., 1985.

Kratki istorijat srednjih škola u Bačkoj Topoli – A topolyai középiskolák története. Topolya, 1988.

Topolya mezőváros históriája. Forum Könyvkiadó, Újvidék. 1992.

Topolya történeti családnevei. MND. 112., Bp., 1992.

A topolyai iskolák története. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1993.

Egy bácskai magyar népiskola krónikája (A kishegyesi római katolikus felekezeti iskola története (1770-1920)). JMMT, Újvidék. 1999.

Topolya monográfiája 1750–1945 (Társszerző). Újvidék, Dániel Print, 2001.

Monografija Bačke Topole 1750–1945. (Társszerző). Novi Sad, Daniel Print, 2001.

Kishegyes. Helytörténeti tanulmányok és dokumentumok. JMMT, Újvidék, 2002.

A kézművesség története. Paraszti foglalkozások, kézművesek, iparosok Topolyán. Topolya, 2002. Topolyai Füzetek, 2002/1.

Dr. Virág Gábor – Cservenák Pál: Az iskola. Topolya, 2003. Topolyai Füzetek, 2003/3.

Dr Gabor Virag – Pal Červenak: Škola koja traje. Bačka Topola, 2003. Bačkotopolske Sveske 3/2003.

A feketicsi református iskola története. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2005.

Feketicsi móringlevelek. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2006.

A kishegyesi iparosság története. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2008.

Kishegyes iskolatörténete (1920–1945). Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2009.

A topolyai Járási Magyar Népszínház (1949–1959). Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2011.

Dr. Virág Gábor – Cservenák Pál: Az iskola (2.). Topolya, 2012.

Dr Gabor Virag – Pal Červenak: Škola koja traje (2). Bačka Topola, 2012.

Virtuális séta az eltűnt időben. (Szubjektív válogatás régi kishegyesi fotográfiákból) Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2012.